

18 MART ZAFERİ*

E. Tuğg. H. FAHRİ ÇELİKER

1. GİRİŞ

Bugün, Türk ordusunun sayısız zaferlerinden birinin, 18 Mart Çanak-kale Zaferi'nin 73'ncü yıldönümünü kutluyoruz. Birinci Dünya Harbi daha ilk yılını doldurmadan kazanılan bu zafer ve bu zaferi izleyen kara muharebelerinde Türk ordusunun sağladığı üstün başarı harbin akışını ve sonucunu etkilemiş, yerli, yabancı bütün askerî tarihçilerin hâlâ üzerinde önemle durdukları bir konu olmuştur.

Bu mutlu yıldönümünde 73 yıl önce Çanakkale Boğazı'nda cereyan eden muharebeyi kısaca gözden geçirmek, sonuçlarını değerlendirmek ve o gün vatanları uğruna canlarını veren şehitlerimizle bugün ebediyete intikal etmiş olan gazilerimizi rahmetle, şükranla anmak için huzuruza gelmiş bulunuyorum.

2. KAPSAM VE SUNUŞ PLÂNI

Konuyu şu başlıklar altında sunmaya çalışacağım:

- a. Çanakkale Boğazı'nın tanıtımı, ekonomik ve stratejik önemi;
- b. 18 Mart Boğaz Muharebesi'nin Birinci Dünya Harbi'nde Türk cephelelerinde cereyan eden muharebeler içinde kronolojik yeri;
- c. Boğaz'daki savunma tertibatı;
- d. Anlaşma (İtilâf) devletlerinin Boğaz Muharebesine karar vermeleri, tahsis ettikleri kuvvetler ve taarruz plânı;
- e. 18 Mart'tan önceki hareketler;
- f. 18 Mart Boğaz Muharebesi ve sonuçları.

3. ÇANAKKALE BOĞAZI:

Çanakkale Boğazı, Marmara Denizi ve İstanbul Boğazı ile birlikte Akdeniz'i Karadeniz'e bağlayan bir su yoludur. Uzunluğu: 62 km.dir, geniş-

* Bu konferans, Atatürk Araştırma Merkezi'nin tertiplelediği "Atatürk Konferansları" dizisi içinde 18 Mart 1988 günü verilmiştir.

liği: 1.200 m. ile 7.000 m. arasında değişir. En dar yeri: Çanakkale-Kilitbahir arasında 1.200 m. dir. Su yüzünde Marmara'dan Ege'ye, dipte Ege'den Marmara'ya 4-6 mil süratinde birbirine ters iki akıntısı vardır.

Çanakkale Boğazı, Karadeniz'i Akdeniz'e bağladığı gibi, Asya'yı da Avrupa'ya bağladığı için ekonomik ve stratejik önemi büyük bir geçittir. Karadeniz'de kıyısı olan devletler ve bu devletlerle ticaret yapmak isteyen ülkeler Çanakkale Boğazı'nı kullanmak zorundadırlar.

Stratejik önemi tarihi olaylarla kanıtlanmıştır. Dara ve Büyük İskender'in ordularını buradan Avrupa'ya ve Asya'ya geçirdiklerini hep biliyoruz.

Birinci Dünya Harbi'nin genel askerî durumu içerisinde Çanakkale Boğazı, anlaşma devletleri için stratejik bakımdan önemli bir hedefti. Çünkü bu Boğaz'ın ele geçirilmesiyle Osmanlı başkentini tehdit edecekler, Osmanlı İmparatorluğu'nun harpten çekilmesini sağlayacaklar, Almanların Ortadoğu'ya ilerlemesine engel olacaklar ve insan kaynakları bakımından zengin, fakat silah ve malzeme bakımından zayıf müttefikleri Çarlık Rusyasına deniz yoluyla yardım edebileceklerdi.

İngiltere ve Fransa, bu amaçla Birinci Dünya Harbi'nin ilk yılında Çanakkale'ye taarruz etmiştir.

4. 18 MART BOĞAZ MUHAREBESİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA HARBİNDE TÜRK CEPHELERİNDE CEREBAN EDEN MUHAREBELER İÇİNDE KRONOLOJİK YERİ

Osmanlı İmparatorluğu, 2 Ağustos 1914'te Almanya ile askerî ittifak anlaşması imzalamış olmasına rağmen harbin ilk günlerinde silahlı tarafsızlığını ilân etmiş ve mümkün olduğu kadar uzun süre harbin dışında kalmaya karar vermişti. Fakat Akdeniz'deki iki Alman harp gemisinin (Goeben ve Breslau) İngiliz gemilerinin takibinden kaçarak 10 Ağustos'ta Çanakkale Boğazı'ndan içeri girmesinden sonra gelişen olaylar sonunda 29 Ekim'de fiilen harbe katılmak zorunda kalmıştı.

Türkiye'nin harbe girmesi fiilen gerçekleşince Rus ordusu, 1 Kasım 1914'te doğu sınırlarımızı geçmeye başladı. Aynı gün İngilizler Akabe limanını bombardıman ettiler ve Fav'a asker çıkardılar. 3 Kasım'da müttefik filo Boğaz ağzını bombardıman etti.

Doğu'da Ruslar, kasım ayında cereyan eden Köprükoy (7-12 Kasım 1914) ve Azap (17-20 Kasım 1914) muharebelerini kaybederek geri çekildiler; fakat bu muharebelerde ağır zayıat veren 3 ncü Türk ordusu da 8-10 km. geri çekilmek zorunda kaldı. Bu durum karşısında Başkomutan Vekili

Enver Paşa, Alman Genel Karargâhının da teşvikiyle doğuda büyük bir kuşatma taarruzuna girişti. 22 Aralık 1914-15 Ocak 1915 tarihleri arasında cereyan eden Sarıkamış muharebelerinde şiddetli soğuk ve kar tipilerinin etkisiyle ağır zayıat vererek dağılan 3 ncü Türk ordusu, elinde kalan kuvvetlerle (9 ncu Kolordu) Azap mevzilerine (Tutak-Narman hattına) çekildi. 1915 Şubatı başında bu hatta savunmakta idi.

23 Kasım 1914'te Basra'yı işgal eden İngilizler, Irak Cephesini Hindistan'dan getirdikleri birliklerle takviye ederek Bağdat istikametinde ilerliyorlardı. 4 Aralık 1914'te üstün kuvvetlerle Kurna mevzilerine taarruz etmişler, burada savunan 38 nci tümenimizi (48 subay 930 er) kayıtsız şartsız teslim almışlardı (9 Aralık 1914).

1915 Şubatında Irak'taki 6 ncü Türk ordusu Basra'yı geri almak, İngiliz kuvvetleri ise Bağdat'ı işgal etmek için ileri-geri hareketlerde bulunmaktadırlar.

Süveyş Kanalı, Alman Başkomutanlığının çok önem verdiği stratejik bir hedefti. Çünkü İngilizler, Hindistan ile irtibatlarını Süveyş yoluyla sağlıyorlardı. Kanalin ele geçirilmesiyle İngiltere'nin Hindistan'dan getireceği birliklerle Avrupa Cephesi'ni takviyesi önlenmiş, hiç değilse bu kuvvetlerin Ümit Burnu'nu dolaşmak zorunda bırakılmasıyla geciktirilmiş olacaktı. Bu amaçla Almanlar, Türk ordusunu Kanal seferine zorlamışlardı. Bahriye Nazırı ve 4 ncü Ordu Komutanı Cemal Paşa'nın yönettiği birinci kanal seferi, 3 Şubat 1915 günü Türk birliklerinin yenilgisiyle sonuçlanmıştı.

Kısacası, Şubat 1915 başına kadar, yani harbe girişimizi izleyen ilk üç ay içinde Türk ordusu, hatalı sevk ve idare sonucu Doğu Anadolu'da, Irak'ta ve Süveyş Kanalı'nda cereyan eden muharebeleri kaybetmiş, ağır zayıat vermiştir. İngilizler de artık Türklerin Kanal için bir tehdit teşkil etmediğini anlamış bulunmaktadırlar.

İşte 18 Mart Boğaz Muharebesi bu yenilgiler dizisinden kısa süre sonra cereyan etmiş bir muharebedir.

5. BOĞAZ'DAKİ SAVUNMA TERTİBATI

Çanakkale Boğazı'ndaki savunma tertibatının bel kemiğini müstahkem mevki teşkil ediyordu. Mart 1915 başlarında Çanakkale müstahkem mevki emrinde 27 batarya halinde teşkilatlanmış çeşitli çapta 200 kadar top ve bir mayın grubu vardı.

Müstahkem mevki topçusu, methal (giriş) ve merkez tahkimatı olmak üzere iki grup halinde tertiplenmişti. Bu iki grup arasında 15 ve 12 cm. lik obüslerden oluşan ve Erenköy Ağır Topçu Bölge Komutanlığı adıyla anılan seygar topçu birlikleri bulunuyordu.

Methal (Giriş) Grubu, Rumeli yakasında Gelibolu Yarımadası'nın ucunda bulunan Ertuğrul ve Seddülbahir tabyalarıyla Anadolu yakasında bulunan Kumkale ve Orhaniye tabyalarından oluşuyordu. Görevleri düşmanı oyalamak olan bu tabyalarda 15-28 cm. çapında 19 ağır top vardı. En uzun menzil 16.000 m. idi.

Merkez Grubu, Rumeli yakasındaki Mesudiye, Mecidiye, Hamidiye, Namazgâh, Değirmen Burnu tabyalarıyla Anadolu yakasındaki Dardanos, Hamidiye, Çimenlik Mecidiye ve Nara Tabyalarından oluşuyordu. Bu tabyalarda altısı 35,5, 13'ü 24 cm. çapında olmak üzere toplam 139 top vardı. Bunların bir bölümü eski harp gemilerinden çıkarılmıştı. Bu grubun en uzun menzili de 16.800 m. kadardı; fakat topların çoğunun menzili 7-8 km. yi geçmiyordu; adi ateşli, eski toplardı.

Mayın Grubu, Birinci Dünya Harbi başladığında Çanakkale Müstahkem Mevki Komutanlığı mayın grubu'nun emrinde İntibah mayın gemisiyle Giresun mayın depo gemisi ve birkaç motorbot vardı. Almanya'da özel olarak mayın dökme işi için yaptırılmış olan Nusret mayın gemisi, 3 Eylül 1914'te Türkiye'ye gelmiş ve Çanakkale Boğazı mayın grubu emrine verilmişti.

Birinci Dünya Harbi'nin başlaması ve Çanakkale Boğazı'nın yabancı harp gemilerine kapatılmasından sonra mayın grubu, Merkez tabyaları önünde Boğaz'ın Talvek hattı'na dikey on mayın hattı döşemiş ve bu hatlara toplam 350 mayın dökmüştü.

Şubat ayı sonlarında ve mart başında cereyan eden, biraz sonra arz edeceğim bombardımanlarda düşman gemilerinin daha çok Erenköy Koyu'nda manevra yaptıklarının görülmesi üzerine Nusret Gemisi, 8 Mart sabahı buraya poyraz-lodos (Kuzeydoğu-Güneybatı) yönünde 26 mayın dökmüştü. Bazı kaynaklar, muharebenin Türk'ün zaferiyle sonuçlanmasında kesin rolü olan bu mayınların 18 Mart sabahı döküldüğünü yazarlarsa da Müstahkem Mevki Komutanlığı Harp Ceridesinde 8 Mart'ta döküldüğü yazılıdır. Yerli ve yabancı kaynaklara göre bu mayınlar, Ruslar tarafından Trabzon limanı açıklarına dökülmüş, denizcilerimiz tarafından toplanarak takalarla 8 günde Çanakkale'ye getirilmiştir. Çanakkale'ye varış tarihi 2 Mart olarak veriliyor. Demek ki, Nusret 6 gün sonra bunları

Erenköy Koyu'na dökmüş oluyor. O günlerde her an düşman donanmasının taarruza beklendiğine göre ele geçen bu 26 mayının denize dökülmesi için 16 gün beklenmiş olması pek akla yakın değildir. Ama efsaneler, daima gerçeklerden daha etkili olduğundan Nusret'in bu mayınları 18 Mart sabahı dökmüş olduğu inancı artık yaygınlaşmıştır.

Seyyar Birlikler'e gelince: Boğaz'ın karaya asker çıkarılarak yapılacak bir taarruza karşı savunulması için 9 ncu ve 11 nci tümenlerle Beyoğlu Jandarma Alayı Müstahkem Mevki Komutanlığı kuruluşuna dahil edilmişti. Saros Körfezi'nin savunulması görevi karargâhıyla Gelibolu'da bulunan 3 ncü kolorduya verilmişti. Müstahkem Mevki Komutanlığı, kolordu ihtiyatı olarak Eceabat bölgesine gelmiş (25 Şubat 1915) bulunan Kurmay Yarbay Mustafa Kemal komutasındaki 19 ncu Tümene de emir verebilecekti.

6. ANLAŞMA (İTİLÂF) DEVLETLERİNİN ÇANAKKALE'YE TAARRUZA KARAR VERMELERİ, TAHSİS ETTİKLERİ KUVVETLER VE TAARRUZ PLÂNI

Genellikle Çanakkale'ye taarruzun Rusların isteği üzerine yapıldığı söylenir. Bu yanlış değildir; ama eksiktir. Çanakkale'ye taarruz önerisi ilk kez Yunanlılardan gelmiştir. Balkan Harbi'nde (1912-1913) ele geçirdiği Ege Adalarını sağlama bağlamak, Türkleri Ege Denizi'nden uzaklaştırmak isteyen Yunan hükümeti, 19 Ağustos 1914'te, Türkiye'nin henüz tarafsızlığını koruduğu sırada İngiltere'ye müracaat ederek Çanakkale'de bir cephe açılmasını önermiş ve bu takdirde silahlı kuvvetlerini İngiliz komutanlığı emrine vereceğini bildirmişti. Fakat, böyle bir hareket Türkiye'nin harbe girmesini çabuklaştıracığı düşüncesiyle kabul edilmemişti.

Türk ordusunun Sarıkamış taarruzuna başlaması ve ilk günlerde bu taarruzun Rus Kafkas ordusunu tehlikeli duruma sokacak gibi görünmesi üzerine Rus Başkomutanlığı, İngiltere Harbiye Nazırına başvurarak yardım ister. O sırada İngiltere'de, Batı Cephesi'ndeki muharebeler mevzi harbine dönüştüğünden harbi, hareketlendirmek için Almanya'nın Baltık Denizi kıyılarında, Balkanlar'da ya da Çanakkale'de ikinci cephe açılması tartışılmaktadır. Nihayet, Bahriye Nazırı Churchill'in ısrarı üzerine İngiliz Savaş Komitesi, 13 Ocak 1915 günü yaptığı toplantıda İstanbul'a ulaşmak amacıyla Çanakkale Boğazı'nın donanma ile zorlanarak geçilmesi hususunda bir prensip kararı aldı. 28 Ocak'ta kesin karara varıldı.

Bu harekât için tahsis edilen kuvvetler: 13'ü İngiliz (Queen Elizabeth, Agamemnon, Irresistible, Lord Nelson, Albion, Triumph, Conopus, Ocean, Swiftsure, Majestic, Prince George, Cornwallis, Vengeance) ve 4'ü Fransız (Suffren, Bouvet, Gaulois, Charlamange) olmak üzere 17 muhare-

be gemisi, 1 muharebe kruvazörü (Inflexible) ile 6 muhrip, 14 mayın arama tarama gemisi ve bir uçak ana gemisi (Foudr) idi. Ayrıca 4 hafif kruvazörle 16 muhribin, 5 İngiliz, 2 Fransız denizaltısının, 6 deniz uçağı taşıyan Ark Royal uçak ana gemisinin de bu harekâta katılmak üzere bölgeye gönderilmesi plânlanmıştı.

Harekâta tahsis edilen İngiliz harp gemileri, Queen Elizabeth hariç, eski gemilerdi. 1895-1903 tarihleri arasında inşa edilmişlerdi, süratleri 16-18 mil civarındaydı. Queen Elizabeth ise, 1913'de inşa edilmiş, 27.500 tonluk, 25 mil süratli, 8 adet 38 cm.lik, 16 adet 15 cm.lik, 12 adet 76 mm.lik top taşıyan modern bir gemiydi.

Müttefik Filo Komutanı Amiral Karden'in Taarruz Plânı, dört safhalıydı:

Birinci Safha: Çanakkale Boğazı giriş tabyalarının (Seddülbahir, Ertuğrul, Kumkale, Orhaniye) susturulması ve tahribi;

İkinci Safha: Çanakkale Boğazı'nın içinde Kepez'e kadar olan iç savunmanın (merkez bataryaları ile bir kısım merkez tabyasının) tahribi;

Üçüncü Safha: Boğaz'ın dar kesimindeki merkez tabyalarının susturulması;

Dördüncü Safha: Mayın hatlarının temizlenmesi, Boğaz'ın dar kesimine egemen olan savunma düzeninin tahribi ve Marmara Denizi'ne geçiş.

7. 18 MART'TAN ÖNCEKİ HAREKETLER

Müttefik filo, 19 Şubat 1915 günü taarruz plânının 1 nci safhasını uygulamaya başladı. Taarruzun başlangıç günü olarak 19 Şubat'ın seçilmesi anlamlıydı. Osmanlı Devleti'nin, kendini imparator ilân eden Napoleon Bonapart ile anlaşmaya ve Napoleon'un imparatorluğunu tanımaya karar vermesi üzerine İstanbul'u tehdit ederek Türkleri bu kararlarından vazgeçirmek için bir İngiliz filosu, 19 Şubat 1807'de Çanakkale Boğazı'nı geçerek İstanbul önlerine gelmişti. İngilizler, Boğaz'a taarruzu bu tarihi olayın 108 nci yıldönümünde başlatmakla her halde kendi komutanlarının moralini yükseltmek, Türk komutanlarının morali üzerinde olumsuz etki yapmak istemişlerdi.

19 Şubat günü saat 9.35'den itibaren yedi muharebe gemisi, Ertuğrul, Seddülbahir, Orhaniye ve Kumkale tabyalarını 17.000 yarıdan ateş altına almaya başladılar. Bu tabyalarda bulunan toplarımız menzillerinin yetersizliği yüzünden düşman gemilerine ateş açamıyorlardı. Sonra gemiler 7.000 yarıya kadar yanaştılar ve bataryalarımız düşman gemilerine ateş açtı, birkaç isabet kaydetti.

19 Şubat günü yapılan taarruzda düşman, 30.5 cm.lik 139 mermi atmıştı. Buna rağmen zayıt çok hafifti iki subay, iki er şehit olmuş. 11 kişi yaralanmış bazı toplar hasara uğramış, iki top kullanılamaz hale gelmişti. Amiral Carden, ertesi gün harekâta devam etmek üzere 17.30'da geri çekildi. Fakat havanın bozması nedeniyle ikinci taarruz ancak 25 Şubat günü yapılabilirdi. Düşman gemilerinin saat 10.00'da başlayan ateşi, saat 15.30'da çok şiddetlendi. Toplarımız, 7-8 isabet kaydettilerse de saat 16.00'da giriş tabyaları tamamen susmuş ve plânın birinci safhası tamamlanmıştı. 25 Şubat günü verdiğimiz zayıt 13 şehit, 18 yaralıdır.

25 Şubat'tan 18 Mart'a kadar geçen süre içerisinde düşman taarruz plânının ikinci safhasını uyguladı, karaya müfrezeler çıkararak susan tabyalardaki topları tahrip etti; mayın arama tarama faaliyetinde bulundu; mayın arama gemilerini korumak için merkez tabyalarını ateş altına aldı ve plânın üçüncü safhasını uygulamak üzere hazırlık yaptı.

Müstahkem Mevki Komutanlığımız da bir yandan karaya çıkan düşman müfrezeleriyle savaşırken diğer taraftan düşman mayın arama tarama gemilerini ateş altına aldı ve bunları destekleyen harp gemileriyle savaştı. Takviye kuvvetleri aldı ve düşman donanmasının beklenen büyük taarruzunu karşılamaya hazırlandı.

Methal (giriş) tabyaları susturulmuş olduğundan mayın arama tarama gemilerini destekleyen harp gemileri artık rahatça Erenköy Koyu'na giriyor ve burada manevra yapıyorlardı. Buna engel olmak için -daha önce arz etmiş olduğum gibi- 8 Mart sabahı Nusret mayın gemisi bu koya 26 mayın dökmüştü. Merkez tabyaları önündeki 10 mayın hattının hepsi Talvek hattına dikey, bu 11 nci hat ise paralel olduğundan düşman bu mayınların farkına varamamıştır.

16 Mart'ta Müttefik Filo Komutanı Amiral Carden, rahatsızlığı nedeniyle istifa etti ve yerine yardımcısı Amiral De Robeck atandı.

8. 18 MART MUHAREBESİ VE SONUCU

Birleşik filonun 18 Mart'ta yaptığı büyük taarruzun amacı Çanakkale ve Kilitbahir tabyaları ile mayın bölgesini savunan sabit ve seyyar bataryaları kısa sürede susturmak, mayınları tarayarak 800 m. genişliğinde bir geçit açtıktan sonra Marmara'ya girmektir.

Amiral De Robeck, 18 Mart günü taarruza katılacak 16 gemiyi iki gruba ayırmıştı.

Birinci Grup'ta bulunan 6 İngiliz, 4 Fransız muharebe gemisi, A ve B hatları olmak üzere iki kademe halinde Borda düzeninde taarruz edecekler; A Hattında 4 İngiliz (Queen Elizabeth, Agamemnon, Lord Nelson, Inflexible), B Hattında 4 Fransız (Sufren, Gaulois, Bouvet, Charlemagne) muharebe gemisi bulunacak, 2 İngiliz muharebe gemisi (Triumph, Prince George) de A Hattının kanatlarını koruyacaktı.

İkinci Grup'ta bulunan 4 İngiliz muharebe gemisi (Ocean, Irresistible, Albion, Vengeance) dört saat sonra Boğaz'a girecek ve Fransız gemilerinin yerini alacaktı. Bu sırada 2 İngiliz muharebe gemisi (Swiftsure, Majestic) de kanatları koruyan İngiliz gemilerini (Triumph ve Prince George) değiştirecekti.

Üç muhrip ile yedi mayın arama tarama gemisi 17 Mart gecesi saat 22.00'den 18 Mart saat 02.00'ye kadar Boğaz'ın Akyarlar'a kadar olan kesiminde mayın aradılar; bir şeye rastlamadılar ve bu bölgenin temiz olduğunu rapor ettiler.

18 Mart 1915 günü hava açık ve güzel, deniz durgundu. Bir gün önce Çanakkale'ye gelen ve o sabah saat 08.00'de havalanan bir keşif uçağımız Bozcaada, İmroz ve Boğaz Ağızı bölgesinde çeşitli tipte birçok harp gemisi görmüş ve hemen geri dönerek Müstahkem Mevki Komutanlığına rapor etmişti.

Saat 10.30'da düşman gemilerinin Boğaz'a girmekte oldukları görüldü.

11.30'da A ve B hatlarına tahsis edilen İngiliz ve Fransız muharebe gemileriyle bunların kanatlarını koruyacak olan iki İngiliz gemisi yerlerini aldılar ve cehennemi bir ateş başladı. Merkez tabyalarından A Hattı 14.000, B Hattı 16.000 yarda, kanatları koruyan iki İngiliz gemisi ise 15.000 yarda uzakta bulunuyordu.

Düşman gemileri, ateş taksimi yapmışlardı. Her gemi bir tabyamızı ateş altına alıyordu. Mesafenin uzaklığı dolayısıyla Merkez tabyalarımız susmak zorundaydılar. Ancak Dardanos ve Mesudiye tabyaları karşılık verebiliyordu.

Saat 11.50'de Agamemnon muharebe gemisi Numune ağır topçu taburu tarafından ateş altına alındı. 25 dakikada bu gemiye 12 vuruş kaydedildi; üst kesime yapılan 7 vuruş çok hasar yaptı; geminin 360 derecelik bir dönüş yaparak ateşten kurtulmaya çalıştığı görüldü.

Saat 12.00'de Rumeli Hamidiye Tabyasındaki 35,5'lik top, tek mermi atmadan tahrip edildi.

Saat 12.20'de Queen Elizabeth, Çimenlik Tabyasını bombardıman etmekteydi. Bu sırada 38 cm.lik bir mermi cephaneliğe isabet etti ve yangın çıkardı.

11.30'dan 12.00'ye kadar cereyan eden bombardımanda gemi topçusunun tabyalar üzerinde yaptığı etki Müttefik Filo Komutanına başarı umudu vermiş, bunun üzerine Amiral De Robeck, B hattındaki 4 Fransız gemisinin (Gaulois, Charlemange, Bouvet, Suffren) A hattındaki İngiliz gemilerinin sağından solundan geçerek 10.000 yarıda mevki almalarını emretmişti. Saat 12.30'da bu gemiler 10.000 yarıda yaklaştılar.

Fransız gemileri ileri yanaşmakta iken Türk topçusu, İngilizlerin Inflexible muharebe kruvazörüne bir isabet kaydetti; telsizi bozuldu; aynı gemi üç dakika içinde üç isabet daha aldı; Pruva köprüsünde yangın çıktı; alevler Pruva çanaklığına kadar yükseldi. Inflexible, A Hattından geri çekilerek yangını söndürmek ve hasarı gidermek için iki saat uğraştı.

Saat 13.00'de bombardıman daha da şiddetlendi. Obüs bataryalarımız düşman gemilerine ateşe devam etmekteydiler. Dardanos ve Mesudiye tabyaları da ateş ediyordu.

Saat 14.00'e doğru Türk topçusunun ateşi zayıfladı. Bunun nedeni, top döşemelerinin düşman mermi çukurlarından çıkan toprakların altında kalmasıydı. Ama topraklar atılıyor ve tekrar ateş açılıyordu. Tabii bu arada biraz zaman kaybediliyordu.

Türk topçusu, 9.000 yarıda sokulan Fransız muharebe gemileri üzerinde çok etkili olmaya başlamıştı. Gemilerin hemen hepsinde ağır hasar vardı. Gaulois muharebe gemisinin baş kısmında büyük bir yarık açılmıştı.

Fransız gemilerinin hasara uğradıklarını gören Amiral De Robeck, ikinci kademedeki gemilerin Fransız gemilerini değiştirmesini emretti.

Saat 14.00'e doğru Fransız gemilerinden Suffren hızla Boğaz'ın dışına doğru çekilmeye başladı; iki kazamatı tahrip edilmiş olan Bouvet onu izliyordu. Gaulois, başı suya gömülü, sancağa yatmış, kendi gücüyle Boğaz dışına çıkmaya çalışmaktaydı. Bu sırada Bouvet'de iki patlama duyuldu ve koca gemi birkaç dakikada alabora olarak 600 personeliyle sulara gömüldü.

Fransız gemilerinden boşalan yeri İngiliz gemileri aldı ve 10.000 yarıdan tabyaları dövmeye başladılar. Tabyalarımız da bütün güçleriyle karşılık verdiler.

Saat 16.00'da Inflexble muharebe kruvazörü sancak başomuzluğundan mayına çarptı. Sualtı baş torpido dairesi parçalandı; buradaki personel yaşamını yitirdi; gemi, baş kısmı suya gömülü olarak Bozcaada'ya yöneldi.

Saat 16.15'de Irresistible mayına çarptı. Sancak makina dairesi suyla doldu. Buradaki personelden ancak üç kişi sağ kalabildi. Su basıncı nedeniyle geminin orta bölümü parçalandı; iskele makina dairesi de su ile doldu. Gemi hareketsiz kaldı. Kurtarılan personel Queen Elizabeth muharebe gemisine getirildi. Karanlık bastıktan sonra kurtarılmak üzere gemi kendi haline bırakıldı.

Amiral De Robeck, saat 17.50'de müttefik filoya çekilme emri verdi.

Çekilme sırasında İngilizlerin Ocean muharebe gemisi mayına çarptı ve zaten topçu mermileriyle ağır hasara uğramış olan gemi boşaltılarak Boğaz'da kaderine terk edildi.

Karanlık bastıktan sonra kurtarılmak üzere terk edilen bu iki gemi, Türk topçusunun ateşiyle batırılmıştır.

Yaklaşık yedi saat süren bu cehennemi ateş muharebesi sonunda müttefik filonun 3 gemisi (Bouvet, Irresistible, Ocean) batmış, 3 gemisi (Inflexible, Gaulois, Suffren) uzun süre savaşılamayacak kadar ağır hasara uğramıştır.

Düşmanın personel kaybı, çoğu ölü olmak üzere 800 kişidir.

Müttefik donanmanın yoğun ateşine rağmen bizim personel zayıyatımız 24 şehit, 43 yaralıdan ibarettir. 4 ağır top tahrip olmuş, 3 top hasara uğramış, bir cephanelik infilak etmiştir.

18 Mart günü tabyalarımızdaki bütün personel canla başla, insan üstü bir gayret ve fedakârlıkla çalışmıştır. O kıyamet gününü, o cehennemi ateş muharebesini bugün gözümüzde canlandırmak kolay değildir. Her biri çelik bir kale olan, en az 10-15 ağır top taşıyan 18 muharebe gemisi, 7 saat süren ateş muharebesinde tabyalarımıza binlerce mermi atıyor; yalnız İngiliz gemilerinin attığı ağır top mermisi kendi kayıtlarına göre 3.344'tür. Buna rağmen Türk topçusu ateşe devam edebiliyor ve düşman gemileri üzerinde isabet kaydediyor, hasar meydana getiriyor. Bu çok büyük bir başarıdır.

18 Mart günü Dardanos bataryasının gösterdiği kahramanlık ve üstün savaş gücü özellikle övülmeye değer. Bu bataryanın komutanı Üsteğmen

Hasan ve takım komutanı Teğmen Mevsuf büyük bir feragat ve gayretle savaşmış, bütün güçlülere göğüs gererek ateşe devam etmiş ve ikisi de o gün aynı anda şehit olmuştur.

Müstahkem Mevki Komutanlığı'nın 18 Mart tarihli raporunda bu iki şehit subay hakkında yazılanları, günümüzün Türkçesiyle sizlere nakletmeme müsaadenizi rica edeceğim:

“Dardanos bataryasında telefon yerine isabet eden bir mermi, tesadüfen burada bulunan Batarya Komutanı Üsteğmen Hasan ile Teğmen Mevsuf'un ve birkaç erin ölmesine neden olmuştur. Bu yüzden batarya bir süre susmak zorunda kalmıştır.

Üsteğmen Hasan, görevine ve mesleğine kutsal bir inanç ve sevgiyle bağlı çalışkan, sessiz bir subaydı. Dardanos'un bulunduğu yerin önemi dikkate alınarak bu bataryanın özverili bir elde bulundurulması istenmiş ve adı geçen subay, 8 nci Ağır Obüs Alayı'ndan alınarak buraya verilmişti.

Toplarına olan sevgisi, görevindeki istekliliği, bıkip usanmadan çalışması, mesleğindeki gücü ve yeteneğiyle gerçekten çok büyük görevler yapmıştı.

Teğmen Mevsuf da en şiddetli ateş altında toptan topa koşarak en bunalımlı zamanlarda cesaret ve mertliği ile astlarının moralini yükseltmiş bir subaydı.

Bugünkü zayıtımız arasında en büyük kaybımız, bu iki genç aslan yavrusunun şehit olmalarıdır. Tanrı bu sayın şehitleri ilâhi lutfuna erdirtsin.¹

18 Mart Boğaz Muharebesinde ağır zayıt veren müttefik filo, artık karaya asker çıkarmadan sadece denizden zorlamakla Boğaz'ın geçilemeyeceğini anladığından plânın 4 ncü safhasını uygulamak üzere harekâta devamdan vazgeçmiş ve bilindiği gibi 25 Nisan 1915'te Gelibolu Yarımadası'na müttefik kuvvetler çıkarılmıştır.

Balkan Harbi ve Büyük Harbin ilk aylarındaki yenilgilerden sonra ilk kez 18 Mart Boğaz Muharebesi'nde kazanılan bu parlak zafer Türk askerinin moralini yükseltmiş, ulusun orduya güvenini artırmış, 8,5 ay devam eden kara muharebelerinde Türk ordusu, Üsteğmen Hasan, Teğmen

¹ ATASE Arşivi, 6/1666, Kls. 4669, Ds. H. 13, Fih. 1-11.

Mevsuf gibi daha nice aslan yavrusu evlâdını feda ederek canla başla savaşmış ve Çanakkale Destanı'nı yaratmıştır.

Önce 19 ncu Tümen Komutanı, sonra Anafartalar Grup Komutanı olarak bu savaşlara katılan Atatürk, askerî dehasını ve üstün yeteneğini burada dünyaya kabul ettirmiş. "Anafartalar Kahramanı" olarak şöhret yapmıştır. Bu haklı şöhret, O'nun Anadolu'da Türk İstiklal Harbi'ni başlatmasına imkân sağlayan önemli bir dayanak olmuştur. Kısacası: Çanakkale Türk Milletine her şeyden önce Atatürk'ü kazandırmıştır.

Şehit ve gazilerimizin manevî huzurlarında bir kez daha tazimle eğilirken, dikkatiniz ve dinleme tahammülünüz için teşekkür eder, saygılar sunarım.